

VÁLEČNÁ KOŘIST - OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Proč Královská zbrojnice organizuje výstavu o válečné kořisti?

Chceme informovat veřejnost o uměleckých a kulturních pokladech, které švédská armáda a její důstojníci odvezli během „Velkých válečných let“. Dnes se tyto předměty nachází ve švédských muzeích, archivech, knihovnách, soukromých sbírkách a kostelech. Rovněž chceme ukázat, jak se v minulosti nahlíželo na válečnou kořist. Zabavení majetku poraženého nepřítele je dnes považováno za válečný zločin, ale tehdy to patřilo k pravidlům války.

Chceme otevřeně představit to, co Královská zbrojnice a ostatní spolupracující muzea a knihovny mají ve svých sbírkách. Naším záměrem je zpřístupnit válečnou kořist veřejnosti, v neposlední řadě občanům těch zemí, ze kterých švédská armáda tyto cennosti odvezla. Válečná kořist je jedním z dodnes aktuálních témat a bývá opředená mnoha mýty.

Výstava Královské zbrojnice chce rozšířit poznání té části naší válečné minulosti, kterou kořist reprezentuje. Expozice takových rozměrů nebyla ještě do dnešní doby uskutečněna.

2. Co je „válečná kořist“?

Předměty dovezené z rabování majetku dobytých území – poraženého nepřítele, např. zbraně, ale i umělecké předměty a knihy. Na rozdíl od válečných trofejí, tj. korouhví, hudebních nástrojů a jiných předmětů, které byly odvezeny přímo z bojišť a přispěly k vyřazení nepřítele z boje.

3. Odkud pochází naše válečná kořist?

Během „Velkých válečných let“ vedlo Švédsko války proti Rusku a zemím okolo Baltského moře, ale ne proti Finsku, které bylo tehdy součástí Švédska. V období Třicetileté války byla katolická knížectví na kontinentě hlavními protivníky Švédska. Války Karla X. Gustava v 50. a 60. letech 17. století byly namířené proti Polsku a Dánsku.

4. Které předměty byly odvezeny jako válečná kořist a proč?

Jednalo se o zbraně, brnění, umění a předměty dekorativního charakteru, knihy, archivní dokumenty (např. rukopisy), církevní předměty. Švédsko bylo kulturně chudou zemí. Umělecké poklady pak sloužily na vyzdobení zámků a panství, velké sbírky knih byly odvezeny na univerzitu v Uppsale a církevní předměty do švédských kostelů. Konfiskací cenných sbírek se nepřítel ponížil a vítěz získal na prestiži.

5. Na základě jakého práva se konfiskovaly umělecké poklady jiných zemí?

V 17. století se mezi válčícími stranami všeobecně uznávalo, že poražená země bude vypleněna. Tato pravidla o válečné kořisti mají své kořeny ve Starém zákoně (Pátá kniha Mojžíšova 20:10-14), byla dále rozvíjena starověkými filozofy a sestavena v knize Huga Grotiuse „O právu válečném a mírovém“ z roku 1625. Vestfálský mír ustanovil, aby se navždy zapomnělo na boje, škody a násilí, které válka způsobila. A tím se odvozovalo, že odvečené válečné kořisti nebudou vymáhány zpátky.

6. Kolik předmětů válečné kořisti se dnes ve Švédsku nachází?

Do Švédska bylo přivezeno velké množství předmětů a jejich přesný počet není znám. Pravděpodobně se toto číslo pohybuje kolem tisíce obrazů, uměleckých předmětů a stovky větších i menších knihoven. Mnohé z nich se už nedochovaly. Velká část byla zničena při požáru Starého Královského zámku Tří korun v roce 1697. Královna Kristina vzala značnou část sbírek umění a knih s sebou do Říma. Ve Švédsku se patrně nachází mnoho dalších předmětů válečné kořisti, jejichž historie však upadla v zapomnění.

7. Kde jsou uchovány válečné kořisti?

Stříbrná bible, která se nachází v univerzitní knihovně v Uppsale a Ďáblova bible v Královské knihovně ve Stockholmu patří ke dvěma nejslavnějším válečným kořistem. Další cennosti uchovává Královská zbrojnice, malby jsou vystaveny v Národním muzeu ve Stockholmu, církevní předměty v Historickém muzeu ve Stockholmu a ostatní na zámku Skokloster (např. gobelíny z Dánska).

8. Byli Švédí jedinými, kteří brali válečnou kořist?

Ne, ale byli jsme systematictější než ostatní a činili jsme tak po delší dobu. V 17. století odváželi válečnou kořist všichni účastníci ozbrojených konfliktů. Během Třicetileté války například katolické oddíly zabavily velkou protestantskou knihovnu v Heidelbergu a převezly ji do Vatikánu, kde je dodnes uchována. Nedostatek výzkumů o válečné kořisti znamená, že nevíme přesně, co se nachází v dalších zemích. Výjimkou jsou dobře zdokumentované umělecké poklady získané během dobývání Osmanské říše v 16. a 17. století, které se dnes nachází v Benátkách, Vídni, Drážďanech a Mnichově.

Později to byl Napoleon, který si na své konto připsal velké množství válečné kořisti přivezené z okupovaných zemí. Ale v tu dobu převládal již jiný názor a Francie musela později vrátit část válečné kořisti. Mezinárodní dohody pro ochranu kulturních předmětů byly uzavřeny na přelomu 19. a 20. století, ale ani ty nezabránily rozsáhlému rabování umění během druhé světové války.

9. Byly i ze Švédska odváženy cennosti jako válečná kořist?

Během pustošení ruské armády podél švédského pobřeží na počátku 18. století bylo mnoho vzácných předmětů, kromě jiného kostelní zvony, odvezeno do Ruska. Dodnes nevíme, jaké množství válečné kořisti ze Švédska bylo odvezeno do jiných zemí. Období „Velkých válečných let“ se neodehrávalo na švédském území, a tudíž nebylo Švédsko vystaveno žádnému výraznějšímu rabování. O korouhve a hudební instrumenty přišla švédská armáda na bitevních polích, mimo jiné u Poltavy roku 1709, kdy byla poražena Rusy. Tyto předměty jsou dodnes vystaveny v ruské zbrojnici v Kremlu.

10. Mělo by Švédsko vrátit předměty válečné kořisti?

Čistě formálně máme právo si válečnou kořist ponechat. Není to kradený majetek, ale vydobytý ve válce stejným způsobem jako nepřátelské území. Podle tehdejších zákonů měl vítěz právo na zabavení vlastnictví nepřítele. Vestfálský mír zamezil zpětné vymáhání válečné kořisti. Oficiální názor Švédska je k navrácení válečné kořisti zdrženlivý. Také ostatní země sdílí názor, že válečná kořist by měla zůstat tam, kde se nachází už 350 let.

I kdyby z morálních důvodů byla vůle k navrácení válečné kořisti, není jednoduché zjistit, kdo je v dnešní době právoplatným vlastníkem. Válečná kořist dobytá v jedné zemi však mohla mít původ v zemi jiné. Někdy už neexistuje země původu nebo jeho vlastník /rodina vlastníka. Spíše než snahy k navrácení válečné kořisti ji švédské kulturní instituce vnímají jako společné evropské kulturní dědictví, které bychom měli společně opatrovat a zpřístupňovat veřejnosti. Ale každý případ musí být posuzován jednotlivě. Švédsko udělalo výjimku a vrátilo válečné kořisti, např. „Polské svitky“, které předal Olof Palme při oficiální návštěvě Polska roku 1974. Svitky jsou souborem obrázků z počátku 17. století a mají pro Polsko velkou symbolickou hodnotu. (Takzvaný Ovčí list, faerský rukopis, který Švédsko vrátilo, k válečné kořisti naopak nepatřil.)